

Musikterapi – Uddannelse og forskning i Danmark

Lars Ole Bonde

Lektor og GIM-musikterapeut, studieleder på musikterapistudiet fra 1997-2003

Musikterapiens historie i Danmark går tilbage til midten af 1960'erne, og den begynder – som den slags historier ofte gør – med en række pionerers indsats. En halv snes ildsjæle – blandt dem C.M. Savery, Frode Bavnild, Carlo Svendsen, Claus Bang, Søren Mühlhausen, Synnøve Friis og Grethe Lund – udviklede brugen af musik i specialundervisningen af handicappede, i ældreplejen og i psykiatrien. Deres erfaringer var basis for oprettelsen af Dansk Forbund for Musikterapi (DFMT) i 1969. Det bærende element var ifølge den tidligere mangeårige forkvinde for foreningen, Nina Holten

“oplevelsen af, at musikken var en indgang til at skabe kontakt og kommunikation, og dermed et stærkt redskab i undervisning og behandling og en kilde til øget livskvalitet”.

(Holten 1989)

Musikterapien startede således med et pædagogisk sigte, og musikken blev primært anvendt som styrkende basis for indlærings- og udviklingssituationer. Samtidig blev Danmark påvirket af strømninger i udviklingen af musikterapi fra andre lande primært USA, hvorfra der kom lærere/musikterapeuter rejsende og afholdt kurser i Nordoff & Robbins' metode (“Kreativ musikterapi”, baseret på antroposofi og humanistisk psykologi), hvor det primære fokus er musikkens mulighed for at “løfte” ethvert menneske, uanset handicap,

lidt ud af hverdagens hæmninger og funktionsproblemer. Den humanistiske psykolog Maslows begreb “højdepunktsoplevelser” blev indført i musikterapilitteraturen. I de tysktalende lande og delvis i England udvikledes musikterapi på et mere psykoanalytisk og psykodynamisk grundlag som bl.a. fokuserede på overføringsforhold i den musikterapeutiske relation. Dette førte – sammen med den generelt voksende interesse for psykoterapi i alle afskygninger – i 1970'erne til en udviskning af grænserne mellem terapi og pædagogik i musikterapien, også i Danmark (se endvidere Bonde et al. 2001, kap. 1.2). Efter få år valgte DFMT at definere forbundets arbejdsfelt med fællesbetegnelsen Musikterapi, og ifølge N. Holten (1989)

“beskrev man denne som anvendelsen af musik i terapeutisk/pædagogisk arbejde, hvor musikken er midlet og aldrig målet.”

DFMT afholdt og afholder stadig kurser, som henvendte sig til mange faggrupper, bl.a. ergoterapeuter, fysioterapeuter, talepædagoger og musikpædagoger.

I slutningen af 70'erne voksede interessen for at etablere en egentlig uddannelse i musikterapi, og efter megen debat om uddannelsens indhold og form blev der i 1982 oprettet en fireårig kandidatuddannelse i musikterapi på Aalborg Universitetscenter (som det hed dengang – i dag Aalborg Universitet). Inge Nygaard Pedersen blev ansat

i den første fuldtidsstilling på kandidatuddannelsen. Hendes faglige kvalifikationer – kombinationen af en universitetsuddannelse i musik, en privat afspændingspædagoguddannelse og en toårig musikterapeutuddannelse (den internationale mentoruddannelse i Herdecke, Tyskland) – satte præg på den i universitetssammenhæng noget eksotiske uddannelse, som også Benedikte Barth Scheiby og en række undervisningsassistenter satte præg på. Kandidatuddannelsen begyndte som fireårig med det første hold studerende i 1982. Holdstørrelsen var 12 studerende, og dette antal har været normen for alle efterfølgende hold. Den mest markante afvigelse fra gængs universitets-pædagogik var – og er – den obligatoriske lærerterapi. Alle studerende får en førstehåndsoplevelse af klientrollen, og senere af terapeutrollen – med musik som terapeutisk redskab. Lærerterapien var og er forudsætningen for uddannelsens øvrige metodelære og senere supervision af klinisk praksis. Erfaringer fra lærerterapien er ligeledes en vigtig kilde til forståelse af psykologiske og psykodynamiske teorier.

I 1995 blev uddannelsen udvidet med et år til en femårig, enstrengt humanistisk uddannelse. Dette gav mulighed for at udvide antallet af praktikforløb, og der blev mere plads til enkelte fagområder inden for uddannelsens tre "spor": teorisporet, det musikalske færdighedsspor og terapisporet. I 1998 blev det første danske professorat i musikterapi besat med Tony Wigram.

Teorisporet omfatter områderne musikpsykologi, almen medicin og psykiatri, videnskabsteori, terapiteori og musikterapi-teori. Inden for hvert område afholdes der kurser og gæsteforelæsninger af danske og udenlandske musikterapeuter, og der udføres problemorienteret projektarbejde i grupper. Det musikalske færdighedsspor omfatter almen og terapirettet stem-

mebrug, klaverspil og ensemble- eller gruppeaktiviteter og de dertil hørende teoretiske og praktiske discipliner. Terapisporet omfatter lærerterapien (egenterapi individuelt og i gruppe, med efterfølgende metodelære), samt 4 praktikforløb undervejs i uddannelsen. I det sidste semester udarbejdes en specialeafhandling, der ofte anvendes til at udvikle mere specialiseret viden og dokumentation inden for et klinisk område, som den enkelte studerende kunne tænke sig at arbejde videre med.

Uddannelsens mål er at give de studerende et så bredt og grundigt kendskab som muligt til de forskellige områder af musikterapien, dvs. musikterapi inden for psyko-terapeutiske arbejdsområder, inden for medicinske områder og inden for specialpædagogiske områder. Det bærende teoretiske forståelsesgrundlag er psykodynamisk, kommunikationsteoretisk og læringsteoretisk, da musikterapeutisk arbejde basalt involverer arbejde med kontakt og kommunikation, uanset om der samtidig er fokus på træning af mere specialiserede funktionsområder i arbejdsprocesserne (se endvidere Bonde et al. 2001, kap.6).

Den 5 årige musikterapeutuddannelse (3 års bachelor- og 2 års kandidatuddannelse) er velanset også i udlandet, og selvom der ikke findes mange fuldtidsstillinger lykkes det alligevel de fleste kandidater at få arbejde – ganske ofte i kraft af det arbejde de udfører i 9. semesters praktik, hvor de får mulighed for at demonstrere deres faglige kvalifikationer i samarbejde med kolleger fra andre faggrupper.

Musikterapiuddannelsen har anno 2004 godt et halvt hundrede studerende, fordelt på fem årgange, 5 fastansatte fuldtidsforskere og –lærere og en lille snes deltidsansatte eksterne lektorer og undervisningsassistenter.

Forskning

De første mange år af musikterapi-fagets udvikling gik forskningsressourcer og –tid med at reflektere over, udforske, dokumentere, beskrive og udvikle såvel selve uddannelsen som musikterapi-metoder i forhold til forskellige målgrupper. Hver ny case var et lille forskningsprojekt, og de studerende blev tidligt inddraget i udviklingsarbejdet. De første år, hvor uddannelsen var forsøgs-uddannelse, blev meget grundigt evalueret og derefter "blåstemplet" af Undervisningsministeriet i 1989. Specielt var lærerterapien genstand for grundige etiske undersøgelser – og blev fundet etisk forsvarlig. Op gennem 1990'erne har musikterapien stille og roligt fundet sin plads på den danske og nordiske scene og på den seneste Nordiske Musikforsker-kongres (Århus 2000) var én af fire plenumformiddage da også viet musikpædagogisk og musikterapeutisk forskning.

Hvis vi betragter udviklingen med fokus på forskningsområder, var den kliniske forskning i de første år især præget af forsøg på at overføre psykoanalytiske og psykodynamiske teorier på forståelsen af kliniske musikimprovisationer og på forholdet mellem musikterapeut og klient(er). I dag er der en større grad af balance mellem anvendelse af psykodynamiske, interaktionelle og humanistisk-eksistentielle teorier samt musikvidenskabelige teorier (f.eks. fænomenologisk og hermeneutisk baseret musikanalyse) i de fleste fag- og forskningsartikler. Forskningen var i de første 15 år domineret af teoretisk-filosofiske problemstillinger og af kvalitative metoder, men efterhånden har også kvantitative forskningsmetoder vundet indpas.

Det er dog for tidligt at tale om en vel-funderet musikterapi-videnskab. Der udvikles stadig nye vinkler på forståelsen af det

kliniske arbejde, f.eks. inspireret af etnografi og medicinsk antropologi. Et vigtigt fælles interesseområde for musikterapi og musikpædagogik i dag er, hvilket videnskabeligt sprog der kan siges at formidle musikoplevelser – i alle dette begrebs afskygninger. Der er nu stort set enighed om, at musik ikke kun er et sprog i og for sig selv, men at musikken opleves i og derfor farves af en bestemt kontekst – og af forskellige grader af opmærksomhed og bevidsthed hos uøveren og lytteren.

Musikterapi-forskningen i Danmark er blevet markant styrket gennem oprettelsen (i 1992) af en treårig, international ph.d.-forskeruddannelse i musikterapi, som fungerer i Aalborg Universitets regi (se Bonde et al. 2001, kap.5.2-3). Her får erfarne klinikere mulighed for at lære kvantitative og kvalitative forskningsmetoder, og de gennemfører et større forskningsprojekt under kyndig vejledning. I skrivende stund (primo 2004) har fem danske forskere opnået ph.d.-graden. Desuden har to tyske, en norsk, en israelsk og en østrigsk musikterapeut afsluttet deres projekter. Yderligere 2 danskere, en nordmand, en belgier, en englænder, en australier, en israeler og en koreaner er indskrevet som studerende på forskerskolen, som tiltrækker de internationalt førende lærer- og vejlederkræfter (ph.d.-projekterne er præsenteret på forskerskolens web-adresse, se litteraturlisten). Forskerskolen har netop fået en stor 4-årig bevilling af Forskeruddannelsesrådet til videreudvikling af aktiviteterne.

Musikterapi-forskningen i Danmark er centreret omkring den internationale forskerskole samt forskningsklinikken, som blev oprettet i 1994 i et samarbejde mellem universitetet og Aalborg Psykiatriske Sygehus. Der udarbejdes desuden en del kliniske dokumentationsrapporter af musikterapeuter "i marken". Forskningen udfolder sig

især inden for følgende områder: (rækkefølgen er ændret, så den passer med resten af første nummerets opbygning)

- Børn uden sprog/med forsinket eller afvigende kommunikativ udvikling
- Børne- og ungdomspsykiatri
- Assessmentmetoder og evidensbaseret praksis
- Voksenpsykiatri
- Cancer-behandling og rehabilitering
- Palliativ pleje og hospice
- Demens og Alzheimer

Der forskes både i aktive og receptive metoder, og der anvendes såvel kvalitative som kvantitative forskningsmetoder. Forskningen publiceres dels i Musikterapiklinikens årsskrift (1998, 2000, 2003), i selvstændige afhandlinger, som kapitler i danske og udenlandske publikationer, samt som artikler i internationale tidsskrifter med peer review, især Nordic Journal of Music Therapy.

Litteratur og web-adresser

Bonde, Pedersen & Wigram (2001). *Musikterapi: Når ord ikke slår til. En håndbog i musikterapiens teori og praksis i Danmark*. Århus: Klim.

Holten, N. (1989) Fra oplysningsvirksomhed til profession. Dansk Forbund for Musikterapi fra 1969 til 1989. *Musik & Terapi* 16(2)

Musikterapiklinikens Årsskrifter (1998, 2000, 2003) Musikterapi i psykiatrien. Aalborg Psykiatriske Sygehus – Aalborg Universitet. Mail: Musik@psyk.nja.dk

Nordic Journal of Music Therapy :
se www.hisf.no/njmt/index.ssi

Præsentation af afsluttede og løbende ph.d. forskning knyttet til den Internationale Forskerskole i Musikterapi, Aalborg Universitet se www.musik.aau.dk/Engelsk%20forskerskole/Index.htm

Præsentation af musikterapiuddannelsen se www.musik.aau.dk